

วสันต์ สิทธิเขตต์ : ศิลปะเพื่อการเคลื่อนไหวทางการเมือง*

Vasan Sitthiket : Art for Political Activities

ลลิตธร เพ็ญเจริญ**

บทคัดย่อ

วสันต์ สิทธิเขตต์ เป็นศิลปินนักเคลื่อนไหวที่สร้างสรรค์ศิลปะเพื่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองประเภททัศนศิลป์ (Visual Art) อย่างต่อเนื่องเป็นเวลากว่า 20 ปี ซึ่งเป็นศิลปะการเมืองแนวทางใหม่ที่ปรากฏขึ้นในประเทศไทย แต่ยังไม่มีความสนใจศึกษาอย่างจริงจัง การทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการ แนวความคิดและรูปแบบศิลปะเพื่อการเคลื่อนไหวทางการเมือง ตลอดจนความสำคัญของเหตุการณ์เคลื่อนไหวทางการเมืองของวสันต์ สิทธิเขตต์

การวิจัยเชิงคุณภาพด้วยวิธีการพรรณนาในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้รวบรวมทัศนศิลป์เพื่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองในแต่ละช่วงเวลารวมทั้งสิ้น 49 เหตุการณ์ พร้อมกับการประมวลหลักเกณฑ์ขึ้นมา เพื่อใช้สำหรับการประเมินความสำคัญของแต่ละเหตุการณ์ และจากการรวบรวมข้อมูลเอกสาร รูปภาพ การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ศิลปินและผู้ใกล้ชิดศิลปิน เพื่อนำมาทำการวิเคราะห์สรุป ผลการวิจัยพบว่า

1. พัฒนาการช่วงแรกเป็นช่วงเวลาแห่งการสังสมประสบการณ์การสร้างสรรค์ศิลปะเพื่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองของวสันต์ สิทธิเขตต์ อย่างจริงจัง จนกระทั่งในพัฒนาการช่วงที่สองของการสร้างสรรค์จึงปรากฏอัตลักษณ์เด่นชัด และมีบทบาทการเคลื่อนไหวทางการเมืองในเหตุการณ์สำคัญระดับสูง

2. การนำเสนอแนวความคิดและรูปแบบศิลปะเพื่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองของวสันต์ ประกอบด้วยปัจจัยภายนอกด้านสภาพการณ์ทางสังคมและเหตุการณ์เคลื่อนไหวทางการเมืองของภาคประชาชน เป็นปัจจัยสำคัญ ได้แก่ แนวความคิดด้านการเมืองและการพัฒนาประชาธิปไตย และนำเสนอรูปแบบจิตรกรรมเป็นหลัก

3. ความสำคัญของเหตุการณ์เคลื่อนไหวและกรณีปัญหามีแนวโน้มอยู่ในเกณฑ์สูงและปานกลาง โดยมีกรณีปัญหาด้านสิทธิมนุษยชน การเมืองและการพัฒนาประชาธิปไตยเป็นอันดับสำคัญสูงสุด เหตุการณ์เคลื่อนไหวที่มีความสำคัญสูงจะสัมพันธ์กับการนำเสนอด้วยรูปแบบจิตรกรรม

Abstract

Vasan Sitthiket as an activist artist has created several pieces of activist artworks, especially in visual arts category for more than 20 years. This type of art movement, reflected from political and existing situations in society, is still novel and recently appealing in Thailand. Moreover, there are still less related studies focusing on activist art. This thesis includes three objectives: 1) To study the development of the activist art of Vasan; 2) To study the concepts and forms to present the artist's artworks and; 3) To study the significance of each political events in which the artist participated.

* เนื้อหาของบทความเรียบเรียงจากวิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปมหาบัณฑิต สาขาทัศนศิลป์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีการศึกษา 2554 เรื่อง วสันต์ สิทธิเขตต์ : ศิลปะเพื่อการเคลื่อนไหวทางการเมือง โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นรินทร์ รัตนจันทร์ เป็นอาจารย์ผู้ควบคุมการทำวิทยานิพนธ์

** ลลิตธร เพ็ญเจริญ นักศึกษาปริญญาศิลปมหาบัณฑิต สาขาทัศนศิลป์ คณะจิตรกรรมประติมากรรมและภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, pankwinroxy@yahoo.com

This qualitative and descriptive research gathers the artist's visual arts categorized in activist art, totally 49 remarkable events. Criteria and data approaches applied to evaluate the significance of the events are to review the artist's artworks, to access related literatures, and to interview art specialists, and other artists who are familiar with the activist artist. All data are analyzed, concluded, and found that:

1. The first period of the artistic development is indicated that the artist accumulates ideas and direct experiences in politics and social activities. The next stage is to create distinctive artworks appearing his personality and mirroring his thought toward significant political circumstances, portraying higher degree of each specific event.

2. The artworks presenting activist concepts and forms basically originate from existing social conditions and political activities. For example, most paintings of the artist mainly demonstrate political concepts and democratic development.

3. The significant degrees of general activist events and problematic cases are resulted in high and average levels of artworks' reflection, respectively. On the other hand, the aspects of significant reflection to the artist's works. Furthermore, the high level of significant event is show highly related to the form of painting.

บทนำ

วสันต์ สิทธิเขตต์ เป็นศิลปินนักเคลื่อนไหวที่สร้างสรรค์ศิลปะเพื่อการเคลื่อนไหวทางการเมือง (Activist Art)* หลากหลายประเภทที่มีเอกลักษณ์เฉพาะเป็นเวลากว่า 30 ปี ตั้งแต่พุทธศตวรรษ 2520 ถึงปัจจุบัน โดยเริ่มต้นจากศิลปะประเภทบทกวีและดนตรี ต่อมาในช่วงพุทธศตวรรษ 2530 ได้เข้าร่วมเคลื่อนไหวกับภาคประชาชนอย่างจริงจัง ส่งผลให้วสันต์เป็นศิลปินเข้มแข็งในด้านการเคลื่อนไหวทางความคิด เป็นนักทรงคนสำคัญ (protagonist) ในการปกป้องผู้ไม่ได้รับความเป็นธรรมและคนชายขอบในสังคมไทย* จนเป็นภาพลักษณ์และเป็นที่รู้จักต่อคนทั่วไป ดังคำนิยามจากคณะกรรมการมอราชวัลลภส์ เคียรสิงห์ “แดง” กล่าวว่า วสันต์ สิทธิเขตต์ เป็นผู้ที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมเคลื่อนไหวต่อต้านความไม่เป็นธรรมในสังคมอย่างจริงจังโดยใช้งานศิลปะเป็นตัวชี้นำ จนกล่าวได้ว่า ที่ไหนมีการต่อสู้กับความไม่เป็นธรรม ที่นั่นจะต้องมีภาพเขียน บทกวี และตัวของวสันต์ สิทธิเขตต์ ร่วมอยู่ด้วย**

ในช่วงระหว่างพุทธศตวรรษ 2530 - 2550 วสันต์ได้สร้างสรรค์ศิลปะเพื่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองประเภททัศนศิลป์ที่มีแนวความคิดและรูปแบบหลากหลาย สอดคล้องกับแนวทางทั้งศิลปะสมัยใหม่*** (Modern Art) และหลังสมัยใหม่**** (Postmodern Art) โดยมีกระแสสะท้อนให้เห็นถึงสภาพการเมืองไทยในแต่ละสมัย ส่วน

*คำว่า “Activist Art” สามารถแปลเป็นภาษาไทยได้หลายอย่าง เช่น “ศิลปะแนวกิจกรรม” “ศิลปะการเคลื่อนไหวทางสังคมการเมือง” ฯลฯ แต่ในที่นี้จะใช้ว่า “ศิลปะเพื่อการเคลื่อนไหวทางการเมือง”

* Apinan Poshyananda, *Modern Art in Thailand* (Singapore : Oxford University Press, 1992), 225.

** คณะกรรมการรางวัลมอราชวัลลภส์ เคียรสิงห์, คำประกาศเกียรติคุณรางวัลมอราชวัลลภส์ เคียรสิงห์ “แดง” [ออนไลน์], เข้าถึงเมื่อ 29 กันยายน 2551. เข้าถึงได้จาก http://www.pridiainstitute.cpm/autopage/show_page

*** วิบูลย์ ลิ้มเจริญ, ศิลปะในประเทศไทย : จากศิลปะโบราณถึงศิลปะสมัยใหม่ (กรุงเทพฯ : ศูนย์หนังสือลาดพร้าว), 15 วิบูลย์ได้ให้ความเห็นว่า จุดเริ่มต้นในการวางรากฐานของศิลปะสมัยใหม่ในประเทศไทย เมื่อนายคอร์ราโด เฟโรซี (Corrado Feroci) นำการเรียนการสอนศิลปะตะวันตกมาสอนในโรงเรียนประณีตศิลปกรรม กรมศิลปากร จนเกิดจิตรกร ประติมากร สร้างงานศิลปะมีลักษณะสากลอย่างที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน

**** อานาจ เยนสหาย, ศิลปะและพื้นที่ : หนังสือวิชาการประกอบนิทรรศการศิลปกรรมระหว่างชาติ ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2543), 116 อานาจกล่าวว่า ศิลปะหลังสมัยใหม่เข้าสู่ประเทศไทยจากผู้นำอิทธิพลคนหนึ่งคือ กลม ทศนาถุชลี โดยในเวลาต่อมาภิญญ์ โพษยานนท์ สันติ อิศโรกุล จุมพล อภิสุข และศิลปินกลุ่มอุกกาบาต (หนึ่งในนั้นมีวสันต์ร่วมเป็นสมาชิก) เป็น

ใหญ่นำเสนอแบบกลุ่มหรือเครือข่ายต่างๆ ทั้งอย่างปัจเจกหรือเข้าไปมีส่วนร่วมกับประชาชนทุกระดับและทุกพื้นที่ เช่น ในชุมชน กลุ่มผู้ชุมนุม หรือบนท้องถนนย่านใจกลางสำคัญของกรุงเทพฯ เป็นต้น ซึ่งถือเป็นการนำเสนอรูปแบบและแนวคิดทางศิลปะเข้าใกล้ชิดกับผู้ชมได้อย่างเต็มที่

สำหรับเหตุการณ์เคลื่อนไหวทางการเมืองที่วสันต์ สิทธิเขตต์ ได้เข้าร่วมจำนวนหลายครั้ง มีระดับความสำคัญแตกต่างกันออกไป เช่น การเคลื่อนไหวกรณีปัญหาการเมืองและการพัฒนาประชาธิปไตยสมัยรัฐบาลพล.อ.สุจินดา คราประยูร หรือสมัยรัฐบาลพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร โครงการก่อสร้างเขื่อนต่างๆ โครงการโรงไฟฟ้าพลังงานความร้อนจากถ่านหิน หินกรูด-บ่อนอก ฯลฯ เหตุการณ์ต่างๆ เหล่านี้ได้แสดงถึงความสำคัญในการสร้างสรรค์ศิลปะเพื่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองของวสันต์ที่ตระหนักถึงปัญหาของคนในชาติและประโยชน์ของสังคมไทยเป็นที่ตั้ง แต่ทว่ายังไม่มีผู้ใดหยิบยกศิลปะเพื่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองของวสันต์ สิทธิเขตต์ ขึ้นมาศึกษาอย่างจริงจัง ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญต่อการศึกษา โดยมีความมุ่งหมายในการศึกษาถึงพัฒนาการ แนวความคิด และรูปแบบศิลปะเพื่อการเคลื่อนไหวทางการเมือง พร้อมกับศึกษาความสำคัญของเหตุการณ์เคลื่อนไหวทางการเมืองของวสันต์ ทั้งนี้เพื่อมุ่งให้เกิดประโยชน์ต่อผู้ที่ต้องการศึกษาหรือทำความเข้าใจอย่างจริงจังเกี่ยวกับความเป็นมาของศิลปะเพื่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองของวสันต์ สิทธิเขตต์ ตลอดจนเพื่อเพิ่มองค์ความรู้ใหม่ให้กับวงการศิลปะร่วมสมัย (Contemporary Art) ของประเทศไทยในด้านศิลปะเพื่อการเคลื่อนไหวทางการเมือง ซึ่งเป็นการนำเสนอแนวทางใหม่ของศิลปะการเมือง (Political Art) ในประเทศไทย

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. ศึกษาพัฒนาการศิลปะเพื่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองของวสันต์ สิทธิเขตต์
2. ศึกษาแนวความคิด และรูปแบบศิลปะเพื่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองของวสันต์ สิทธิเขตต์
3. ศึกษาความสำคัญของเหตุการณ์เคลื่อนไหวทางการเมืองของวสันต์ สิทธิเขตต์

วิธีการศึกษา

การศึกษารั้วนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การศึกษาวเคราะห์จากผลงานศิลปะ แบบร่าง (Sketch) เอกสาร การสัมภาษณ์ศิลปิน และผู้ที่เกี่ยวข้องใกล้ชิดกับศิลปิน หรือผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) พร้อมกับประมวลหลักเกณฑ์ประเมินความสำคัญของเหตุการณ์เคลื่อนไหวทางการเมืองของวสันต์ สิทธิเขตต์* โดยนำเสนอข้อมูลด้วยวิธีพรรณนา (Descriptive)

1. การศึกษาโดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร

ศิลปินที่ได้รับอิทธิพลจากแนวคิดศิลปะหลังสมัยใหม่ด้วย ซึ่งยังไม่รวมไปถึงศิลปินอีกหลายท่านที่มีบทบาทเป็นที่รู้จักในระดับเอเชียและยุโรป ไม่เพียงเท่านั้น วิรุณ ตั้งเจริญ, ลัทธิหลังสมัยใหม่ : ศิลปะหลังสมัยใหม่ [ออนไลน์], เข้าถึงเมื่อ 7 ตุลาคม 2554. เข้าถึงได้จาก http://www.marneumek.com/w&w/articles_wi6f.html วิรุณกล่าวว่า ในช่วงประมาณสองทศวรรษที่ผ่านมาศิลปินไทยรุ่นใหม่หลายท่านได้พัฒนาศิลปะหลังสมัยใหม่ขึ้นในสังคมไทย ซึ่งศิลปินหนึ่งในนั้นคือวสันต์ สิทธิเขตต์ รวมอยู่ด้วย

*การจัดทำเกณฑ์การประเมินความสำคัญของเหตุการณ์เคลื่อนไหวทางการเมืองของวสันต์ สิทธิเขตต์ มีจุดประสงค์คือ เพื่อศึกษาความสำคัญของเหตุการณ์เคลื่อนไหวทางการเมืองของวสันต์ และนำไปใช้การคัดเลือกเหตุการณ์สำคัญมาวิเคราะห์ตามขอบเขตของการทำวิทยานิพนธ์ พร้อมกันนั้นสามารถบ่งชี้การสร้างสรรค์ศิลปะเพื่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองของวสันต์มีความสำคัญต่อการศึกษาวิจัยและต่อสังคม ซึ่งผู้วิจัยได้ประมวลข้อมูลจากเอกสารที่มีผู้บ่งชี้ความสำคัญของเหตุการณ์และกรณีปัญหาต่างๆ ไว้ รวมทั้งบัญญัติภัยคุกคาม ความมั่นคงของชาติจากสหประชาชาติ (United Nations : UN) สามารถจำแนกได้ 7 หลักเกณฑ์ ได้แก่ 1) ความรุนแรงของกรณีปัญหาและเหตุการณ์ 2) ภัยคุกคามความมั่นคง 3) เป้าหมายเฉพาะในการชุมนุม 4) ระยะเวลาทำการเรียกร้องหรือชุมนุม 5) การกดดัน 6) จำนวนผู้เข้าร่วมชุมนุม 7) เป็นที่ถกเถียงในสาธารณะ โดยได้ผ่านการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ได้แก่ ประภาส ปิ่นตบแต่ง นักวิชาการทางด้านรัฐศาสตร์และหัวหน้าภาควิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นิติรัตน์ ทรัพย์สมบูรณ์ นักเคลื่อนไหวและบรรณาธิการ รวมทั้งจากวสันต์ สิทธิเขตต์ ศิลปินผู้เข้าร่วมเคลื่อนไหว

1.1 รวบรวมเอกสารทั่วไปที่มีความเกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมาของศิลปะการเมืองและศิลปะเพื่อการเคลื่อนไหวทางการเมือง การเมืองภาคประชาชน ประวัติศาสตร์การเมืองการปกครองของประเทศไทย รวมทั้งเหตุการณ์เคลื่อนไหวทางการเมืองของภาคประชาชนและของวงสันทน์ สิทธิเชดต์

1.2 รวบรวมและบันทึกภาพผลงานศิลปะเพื่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองประเภททัศนศิลป์ พร้อมกับจัดลำดับรายละเอียดของข้อมูลผลงานในรูปตาราง

1.3 รวบรวมเกณฑ์การประเมินความสำคัญ หรือผลการจัดลำดับความสำคัญของภัยคุกคามความมั่นคงของชาติ และกรณีปัญหาต่างๆ ในสังคมไทย รวมทั้งข้อมูลทางวิชาการที่มีลักษณะบ่งชี้ความสำคัญของเหตุการณ์เคลื่อนไหวทางการเมือง เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ความสำคัญของเหตุการณ์

1.4 รวบรวมประวัติชีวิต ประสบการณ์การสร้างสรรค์ศิลปะ แนวความคิดของศิลปิน ที่ได้รับการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร

2. การเก็บข้อมูลภาคสนาม

ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกศิลปิน ผู้ใกล้ชิดศิลปิน ผู้เชี่ยวชาญด้านรัฐศาสตร์หรือการเคลื่อนไหวทางการเมืองภาคประชาชน และนักเคลื่อนไหวทางการเมืองที่ศิลปินได้ร่วมในขบวนการ เพื่อใช้ในการวิเคราะห์

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 ตรวจสอบข้อมูล

3.2 จัดระเบียบข้อมูล หรือประมวลผลข้อมูลจากเอกสารและภาคสนาม

3.2 วิเคราะห์ข้อมูล

4. สรุปผลการศึกษาเป็นเอกสารสำหรับนำเสนอและเผยแพร่

ศิลปะเพื่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองในตะวันตกและประเทศไทย

ศิลปะเพื่อการเคลื่อนไหวทางการเมือง หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “ศิลปะประท้วง” (Protest Art) หมายถึง ศิลปะในลักษณะที่เป็นการเคลื่อนไหวทางสังคมการเมือง (Sociopolitical Movements)

ศิลปะเพื่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองในตะวันตกมีพัฒนาการความเป็นมาจากการแสวงหาต่อต้านสงครามเวียดนาม ได้ก่อให้เกิดการเคลื่อนไหวต่างๆ ในด้านสิทธิมนุษยชน (Civil right movement) ที่ส่งผลให้เกิดการเคลื่อนไหวในประเด็นอื่นๆ ขึ้น โดยนักเคลื่อนไหวและภาคประชาชนได้เคลื่อนไหวในที่สาธารณะด้วยรูปแบบต่างๆ และใช้เทคโนโลยีการสื่อสารในการเคลื่อนไหว ได้ส่งอิทธิพลมาสู่การสร้างสรรค์ศิลปะเพื่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองของศิลปินที่สืบทอดแนวทางจากลัทธิแนวความคิดสรุป (Conceptualism) และลัทธิหลังสมัยใหม่ (Postmodernism) นำมาผสมผสานรูปแบบการเคลื่อนไหวทางการเมืองของภาคประชาชน โดยมุ่งเป้าหมายการนำเสนอเพื่อให้เกิดความเท่าเทียมกันในสังคม ซึ่งมีศิลปินนักเคลื่อนไหว (Activist Artists) ตั้งแต่วางระหว่างปลายทศวรรษ 1960 ถึงต้นทศวรรษ 1970 จนถึงปัจจุบันเป็นจำนวนมาก ต่างให้ความสนใจสร้างสรรค์ศิลปะเพื่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองรูปแบบต่างๆ และใช้สื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์เป็นยุทธศาสตร์หลักประการหนึ่งสำหรับศิลปะเพื่อการเคลื่อนไหวทางการเมือง* ในการเคลื่อนไหวประเด็นปัญหาทางสังคม โดยเฉพาะ เช่น ปัญหาสภาพแวดล้อม การแบ่งแยกทางเพศ (Sexism) คนไร้ที่อยู่อาศัย วิกฤตการณ์เกี่ยวกับโรคเอดส์ ฯลฯ โดยส่วนใหญ่นิยมนำเสนอในรูปแบบโครงการ (Project) และกิจกรรม (Activity) ที่ศิลปินสร้างสรรค์ขึ้นแบบเฉพาะกลุ่ม ในพื้นที่สาธารณะหรือชุมชนอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการใช้สื่อเพื่อการเคลื่อนไหวที่พัฒนาการก้าวล้ำไปตามยุคสมัยของการติดต่อสื่อสารในโลกเครือข่ายไร้สาย ได้แก่ กลุ่มแมททีเรียล (Group Material) กลุ่มแกรนด์ ฟิวรี่ (Grand Fury) กลุ่มกอร์ริลล่า เกริลส์ (Guerrilla Girls) กลุ่มศิลปะชาวสโลวีเนียใหม่ (Neue-Slowenische Kunst : NSK) ฯลฯ

* Nina Felshin, ed., *But is it art? : the spirit of art as activism* (Washington : Bay Press, Inc., 1995), 10.

สำหรับในประเทศไทย ศิลปะเพื่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองได้พัฒนาจากกระแสต่อต้านสงครามของนักศึกษาในประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ส่งอิทธิพลมาสู่นักศึกษาในประเทศไทยสมัยเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 ซึ่งเป็นแรงบันดาลใจของศิลปินที่ยึดปฏิบัติตามแนวคิดศิลปะเพื่อชีวิตและสังคม-นิยมที่แพร่หลายในขณะนั้น ผนวกกับอิทธิพลการรวมกลุ่มสร้างสรรค์จากศิลปินตะวันตก และมีเหตุการณ์ประวัติศาสตร์การเมืองการปกครองของไทยครั้งสำคัญเป็นปัจจัย ก่อให้เกิดศิลปินส่วนหนึ่งที่สร้างสรรค์ศิลปะเพื่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองขึ้นในช่วงภายหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 และนับตั้งแต่นั้นถึงปัจจุบัน ซึ่งมีลักษณะแตกต่างไปจากฝั่งตะวันตกที่ศิลปินไทยมักนิยมสร้างสรรค์ในแนวทางศิลปะสมัยใหม่ โดยมีจุดมุ่งหมายเพียงเพื่อเข้าร่วมเคลื่อนไหวในเหตุการณ์ทางการเมืองครั้งสำคัญ อาทิเช่น แนวร่วมศิลปิน-แห่งประเทศไทย และศิลปินกลุ่มธรรมเป็นต้น

ระยะเริ่มตั้งแต่กลางพุทธทศวรรษ 2530 ถึงปัจจุบัน ศิลปินนักเคลื่อนไหวเริ่มสร้างสรรค์อย่างเป็นปัจเจกขึ้น ไม่มีการเคลื่อนไหวภายใต้ชื่อกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งดังแต่ก่อน มีเพียงบางโอกาสจะรวมกลุ่มกันเฉพาะกิจ และสร้างสรรค์ศิลปะเพื่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองหลากหลายเนื้อหาและรูปแบบสอดคล้องไปกับกระแสศิลปะหลังสมัยใหม่ในตะวันตก แต่ส่วนใหญ่เป็นการนำเสนอศิลปะเพื่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองเฉพาะช่วงระยะเวลาที่มีประเด็นปัญหาทางสังคมเกิดขึ้น อาทิเช่น จมพล และจันทวิภา อภิสุข มานิต ศรีวานิชภูมิ กลุ่มศิลปินไทยเสรีชน เป็นต้น แตกต่างจากวสันต์ สิทธิเขตต์ หนึ่งในปัจเจกศิลปินผู้มั่นคงต่อการสร้างสรรค์ศิลปะเพื่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองอย่างต่อเนื่องด้วยจุดประสงค์เพื่อให้สังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น

ประสบการณ์สร้างสรรค์ศิลปะเพื่อการเคลื่อนไหวทางการเมือง

วสันต์เริ่มสร้างสรรค์ศิลปะเพื่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองด้วยพื้นฐานความสนใจทางการเมือง มาจากสภาพแวดล้อมภายในครอบครัว และการช่วยเหลือผู้อื่นจากการปลุกฝังของมารดาและพี่ชายทัศนัย สิทธิเขตต์ เป็นปัจจัยสำคัญ ประกอบกับเหตุการณ์สะเทือนใจ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 ทำให้วสันต์มีแนวความคิดในการดำเนินชีวิตแบบสังคมนิยมและมุ่งความสนใจสู่สังคมการเมืองอย่างเต็มที่ เป็นแรงกระตุ้นให้วสันต์ลุกขึ้นมาเคลื่อนไหวต่อสู้กับความอยุติธรรมต่างๆ ในสังคม ด้วยการนำพาศิลปะเข้าไปช่วยเหลือสังคม ซึ่งได้แรงบันดาลใจจากศิลปินตะวันตก อาทิเช่น ฟินเซนต์ ฟาน ก็อก (Vincent Van Gogh) ศิลปินกลุ่มเอกซ์เพรสชันนิสต์ (Expressionists) และโจเซฟ บอยส์ (Joseph Beuys) ทำให้วสันต์เห็นคุณค่าของศิลปะที่สามารถนำไปช่วยเหลือสังคมซึ่งเป็นรากฐานสำคัญก่อให้เกิดการสร้างสรรคศิลปะเพื่อการเคลื่อนไหวทางการเมือง โดยยึดถือคติว่าศิลปะคืออาวุธจัดความไม่ชอบธรรม*

ลักษณะการสร้างสรรคศิลปะเพื่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองของวสันต์มีแนวความคิดและรูปแบบหลากหลายเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ สืบเนื่องมาจากบุคลิกนิสัยใฝ่รู้รักจากการอ่านและการใช้ชีวิตอิสระเสรีอย่างเต็มที่ ตลอดจนได้เริ่มสั่งสมประสบการณ์มาตั้งแต่ศึกษาอยู่ที่วิทยาลัยช่างศิลป์ด้านสร้างสรรค์ทัศนศิลป์รูปแบบต่างๆ รวมทั้งศิลปะแขนงอื่น ได้แก่ กวี ดนตรี และศิลปะการละคร (Theater) ซึ่งความหลากหลายที่วสันต์สั่งสมทำให้วสันต์สามารถแสดงอัจฉริยภาพได้เต็มที่ และส่งผลให้แนวความคิดและรูปแบบการสร้างสรรคศิลปะเพื่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองมีความหลากหลายตามไปด้วย วสันต์ได้ริเริ่มทำกิจกรรมทางสังคมร่วมกับเพื่อนในวิทยาลัยต่อมาได้มีการพัฒนาเป็นกลุ่มนำเสนอศิลปะแนวทางนี้สู่ภายนอกสถาบัน อาทิเช่น กลุ่มกรุงเทพนอกคอก (Bangkok Outsider) กลุ่มอุกกาบาต (U-Kabat Group) เครือข่ายศิลปินเพื่อสิ่งแวดล้อม (Artist Network for Environment) ฯลฯ

เมื่อมีประสบการณ์มากขึ้นวสันต์ได้เข้าร่วมเคลื่อนไหวอย่างจริงจังกับภาคประชาชน ซึ่งเป็นองค์กรหรือผู้ชุมนุมเป็นที่รู้จักหรือมีความคิดเห็นไปในทางเดียวกัน เช่น สมัชชาคนจน (สคจ.) สมัชชา-เกษตรรายย่อย ภาคอีสาน (สกอ.) กลุ่มอนุรักษ์-ท้องถิ่นบ่อนอก สหพันธ์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย (สนนท.) พันธมิตร

* อาณัติ มาตรคำจันทร์, บรรณาธิการ, “ศิลปะ การเมือง และ วสันต์ สิทธิเขตต์,” รัช 7 : 17.

ประชาชนเพื่อประชาธิปไตย (พธม.) ฯลฯ ล้วนแล้วแต่เป็นกลุ่มเคลื่อนไหวในปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนมากมาย

นอกเหนือจากการเข้าร่วมเคลื่อนไหวด้วยศิลปะ วสันต์ยังมีบทบาทสำคัญในขบวนการภาคประชาชน ตั้งแต่การเป็นพี่เลี้ยงชาวบ้านไปจนถึงการวางแผนยุทธศาสตร์ ซึ่งการได้รับความไว้วางใจจากองค์กรหรือผู้ชุมนุม เช่นนี้ แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของวสันต์เป็นเสมือนฟันเฟืองส่วนหนึ่งของการเคลื่อนไหว มากกว่าสภาพการเข้าร่วมด้วยบทบาทหรือสถานภาพของศิลปินที่ได้รับเกียรติคุณทางศิลปะและได้รับเชิญให้แสดงผลงานในระดับสากลอย่างต่อเนื่อง

จากการรวบรวมข้อมูลศิลปะเพื่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองของวสันต์ สิทธิเขตต์ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2531 – พ.ศ. 2553 ทั้งหมด 99 เหตุการณ์ ใน 32 กรณีปัญหา แต่ถ้านับการนำเสนอใช้เฉพาะผลงานประเภททัศนศิลป์ที่วสันต์ได้นำเสนอในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2535 – พ.ศ. 2553 รวมระยะเวลาทั้งสิ้น 19 ปี มีทั้งหมด 49 เหตุการณ์ ใน 18 กรณีปัญหา แบ่งช่วงเวลาพัฒนาการสร้างสรรค์ออกเป็นสองช่วง ช่วงแรก ระหว่างปี พ.ศ. 2535 – พ.ศ. 2543 มีทั้งหมด 16 เหตุการณ์ ช่วงที่สอง ระหว่างปี พ.ศ. 2544 – พ.ศ. 2553 จำนวนรวม 33 เหตุการณ์ ซึ่งมีเนื้อหาสามารถจำแนกออกเป็น 4 ประการ ได้แก่ 1) ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีทั้งหมด 10 เหตุการณ์ 2) การเมืองและการพัฒนาประชาธิปไตย 26 เหตุการณ์ 3) สิทธิมนุษยชน 10 เหตุการณ์ 4) สงครามและเสรีภาพ 3 เหตุการณ์ และรูปแบบทั้งหมดมีดังนี้ 1) ภาพพิมพ์ (Graphic Arts) 9 เหตุการณ์ 2) จิตรกรรม (Painting) 20 เหตุการณ์ 3) กิจกรรม 9 เหตุการณ์ 4) ศิลปะการแสดงสด (Performance Art) 4 เหตุการณ์ 5) ศิลปะแนวความคิดสรุป (Conceptual Art) 7 เหตุการณ์ จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลสามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

สรุปพัฒนาการศิลปะเพื่อการเคลื่อนไหวทางการเมือง

ในพัฒนาการช่วงแรกนับเป็นช่วงเวลาแห่งการสั่งสมประสบการณ์การสร้างสรรค์ศิลปะเพื่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองประเภททัศนศิลป์อย่างจริงจังของวสันต์ เนื่องจากไม่พบการเปลี่ยนแปลงแนวความคิด รูปแบบ และความสำคัญของเหตุการณ์เคลื่อนไหวเด่นชัด รวมทั้งในแต่ละปีไม่ปรากฏปริมาณการนำเสนอสูงสุดอย่างโดดเด่นมากกว่า 2 เหตุการณ์ และเหตุการณ์เคลื่อนไหวที่วสันต์เข้าร่วมส่วนใหญ่มีความสำคัญอยู่ในเกณฑ์ต่ำ

แนวความคิดที่วสันต์นำเสนอในพัฒนาการช่วงแรกมาจากภูมิหลังที่ให้ความสนใจปัญหาสังคม การเมืองและความเดือดร้อนของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวความคิดด้านการเมืองและการพัฒนาประชาธิปไตย ในประเด็นการคัดค้านการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีและการเรียกร้องประชาธิปไตย ทั้งนี้ เนื่องจากแนวความคิดของวสันต์ด้านนี้มีปริมาณสูงสุด สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของศิลปินที่กล่าวว่าให้ความสำคัญต่อปัญหาด้านการเมืองเป็นหลัก*

ในทำนองเดียวกับทางด้านรูปแบบ วสันต์เลือกนำเสนอรูปแบบจากภูมิหลังที่มีทักษะความชำนาญจากการสั่งสมประสบการณ์ตั้งแต่วัยเรียนจนต่อ ยอดมาถึงการประกอบอาชีพในช่วงระยะตั้งต้น และความสนใจในแนวทางและกระบวนการสร้างสรรค์ของศิลปินตะวันตก จึงปรากฏการนำเสนอศิลปะเพื่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองรูปแบบหลากหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งรูปแบบจิตรกรรมที่วสันต์นำเสนอเป็นจำนวน 5 เหตุการณ์ แต่ทั้งนี้ภายในหนึ่งปีไม่ปรากฏการนำเสนอรูปแบบแตกต่างสูงสุดมากกว่า 2 เหตุการณ์ รวมทั้งไม่ปรากฏการเปลี่ยนแปลงวิธีการนำเสนอในทุกรูปแบบอีกด้วย

ไม่เพียงเท่านี้ ความสำคัญของเหตุการณ์เคลื่อนไหวที่วสันต์เข้าร่วมในพัฒนาการระยะแรก ไม่ปรากฏความต่อเนื่องในเหตุการณ์เคลื่อนไหวที่มีความสำคัญอยู่ในเกณฑ์ต่างๆ โดดเด่นสูงสุดเป็นรายปีมากกว่า 2 เหตุการณ์ และเหตุการณ์เคลื่อนไหวจำนวน 7 ในทั้งหมด 16 เหตุการณ์ ล้วนอยู่ในเกณฑ์ต่ำ แม้ว่าจะมีจำนวน

* สัมภาษณ์ วสันต์ สิทธิเขตต์, ศิลปิน, 26 มีนาคม 2554.

เหตุการณ์เคลื่อนไหวที่มีความสำคัญสูง 4 เหตุการณ์ และปานกลาง 5 เหตุการณ์ ซึ่งห่างจากเกณฑ์ต่ำไม่มาก อีกทั้งมีผลที่เกิดขึ้นจากการเคลื่อนไหวถึง 8 เหตุการณ์ หมายความว่า บทบาทการเข้าร่วมเคลื่อนไหวทางการเมืองของवंสันต์ในพัฒนาการแรกอยู่ในเหตุการณ์สำคัญระดับสามัญ

ตลอดจนในเหตุการณ์เคลื่อนไหวสำคัญสูงवंสันต์จะเลือกนำเสนอด้วยรูปแบบจิตรกรรม ซึ่งมีผลจากการเคลื่อนไหว เกิดขึ้นถึง 3 เหตุการณ์ ทั้งหมดสรุปได้ว่า พัฒนาการช่วงแรกเป็นช่วงเวลาแห่งการสั่งสมประสบการณ์สร้างสรรค์ศิลปะเพื่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองของवंสันต์ สิทธิเขตต์

อนึ่ง ในพัฒนาการรูปแบบจิตรกรรมที่वंสันต์นำเสนอเป็นส่วนใหญ่ 3 ใน 5 เหตุการณ์ คือฉากเวที ซึ่งเป็นสื่อสำคัญในการเคลื่อนไหวของภาคประชาชน* นับว่าवंสันต์ได้มีบทบาทการเข้าร่วมกับภาคประชาชนในระดับหนึ่ง ส่งผลให้वंสันต์มีความโดดเด่นจากศิลปินไทยคนอื่นๆ ซึ่งในช่วงเวลานี้ไม่ปรากฏศิลปินที่เข้าร่วมเคลื่อนไหวกับภาคประชาชนอย่างเข้มแข็ง

จนกระทั่งในพัฒนาการช่วงที่สอง वंสันต์เริ่มปรากฏแนวทางการสร้างสรรค์ศิลปะเพื่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองเด่นชัด และมีบทบาทการเข้าร่วมเคลื่อนไหวในเหตุการณ์สำคัญสูงมากขึ้น ซึ่งมีลักษณะบ่งชี้จากการเปลี่ยนแปลงหลากหลายด้าน แตกต่างจากพัฒนาการช่วงแรก ทั้งแนวความคิด รูปแบบ และความสำคัญของเหตุการณ์เคลื่อนไหว

แนวความคิดศิลปะเพื่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองในพัฒนาการช่วงที่สอง มีการเปลี่ยนแปลงหลายประการ ประการแรกภายในหนึ่งปีवंสันต์มีการนำเสนอแนวความคิดเดียวกันต่อเนื่อง ประการที่สอง वंสันต์นำเสนอแนวความคิดด้วยรูปแบบเป็นการเฉพาะมากขึ้น เช่น ในปี พ.ศ. 2546 वंสันต์นำเสนอแนวความคิดด้านสงครามและเสรีภาพสูงสุด 3 เหตุการณ์ และแนวความคิดด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทั้งหมด 5 เหตุการณ์ นำเสนอด้วยรูปแบบจิตรกรรม เป็นต้น ซึ่งแตกต่างจากพัฒนาการช่วงแรกยังไม่ปรากฏการนำเสนอแนวความคิดต่อเนื่องภายในหนึ่งปีมากกว่า 2 เหตุการณ์ และไม่ปรากฏการนำเสนอแนวความคิดกับรูปแบบใดเฉพาะอย่างต่อเนื่อง

ขณะเดียวกันพัฒนาการด้านรูปแบบมีการเปลี่ยนแปลงหลายประการ ที่สามารถบ่งชี้แนวทางการสร้างสรรค์ของवंสันต์ สิทธิเขตต์ ประกอบด้วยปริมาณการนำเสนอรูปแบบที่เพิ่มขึ้นและลดลงอย่างเห็นได้ชัด การนำเสนอรูปแบบต่อเนื่องและหลากหลายในแต่ละปี และมีวิธีการนำเสนอเกิดขึ้นใหม่ในทุกรูปแบบ รวมทั้งปัจจัยภายนอกที่กระตุ้นให้वंสันต์เลือกนำเสนอรูปแบบต่างๆ มีความเด่นชัดมากยิ่งขึ้น

อันที่จริงเหตุการณ์เคลื่อนไหวในพัฒนาการช่วงนี้มีจำนวนมากกว่าพัฒนาการช่วงแรก แต่ทว่าในพัฒนาการช่วงที่สองนี้รูปแบบกิจกรรมมีปริมาณเพิ่มขึ้นจากเดิมมี 3 เป็น 6 เหตุการณ์ และรูปแบบศิลปะแนวความคิดสรุปที่เพิ่มขึ้นจาก 1 เป็น 7 เหตุการณ์ ซึ่งแต่ละรูปแบบมีจำนวนรวมแล้วมากกว่ารูปแบบภาพพิมพ์ซึ่งมีอยู่ 5 เหตุการณ์ กล่าวอีกนัยหนึ่ง ปริมาณการนำเสนอรูปแบบภาพพิมพ์มีความคงที่ เมื่อเทียบกับพัฒนาการช่วงแรกมีเพียง 4 เหตุการณ์ ในขณะที่วงศิลปะการแสดงสดมีปริมาณการนำเสนอลดลงเหลือเพียง 1 เหตุการณ์ จากในพัฒนาการช่วงแรกมี 3 เหตุการณ์ หมายความว่าเหตุการณ์เคลื่อนไหวที่เอื้อต่อการนำเสนอรูปแบบกิจกรรมและศิลปะแนวความคิดสรุปมีมากขึ้น ในขณะที่รูปแบบภาพพิมพ์และศิลปะการแสดงสดมีปัจจัยเฉพาะเป็นข้อจำกัดให้นำเสนอลดลง ซึ่งล้วนเกิดจากปัจจัยสภาพการณ์ทางสังคมและเหตุการณ์เคลื่อนไหวที่ส่งผลต่อการนำเสนอรูปแบบให้มีความสอดคล้องกับเหตุการณ์ จนกลายเป็นแนวทางเฉพาะในการสร้างสรรค์ศิลปะเพื่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองของवंสันต์ สิทธิเขตต์

เหตุการณ์ที่มีระยะเวลาในการเคลื่อนไหวต่อเนื่องส่งผลให้การนำเสนอรูปแบบของवंสันต์ภายในหนึ่งปีมีความต่อเนื่องโดดเด่นกว่าปีอื่นๆ เช่น ภายในปี พ.ศ. 2544 รูปแบบกิจกรรมนำเสนอต่อเนื่องสูงถึง 3 เหตุการณ์

* ผลจากการเคลื่อนไหว หรือ ผลที่เกิดขึ้นจากการเคลื่อนไหวในที่นี้ หมายถึง ผลที่เกิดขึ้นจากการเคลื่อนไหวทั้งเฉพาะหน้าระยะยาว และที่สำเร็จเป็นรูปธรรม เช่น ภายในเหตุการณ์เคลื่อนไหวครั้งนั้นมีเจ้าหน้าที่รัฐหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหามารับเรื่องเจรจาหรือภายหลังต่อมามีมติคณะรัฐมนตรี (ครม.) ว่าจะดำเนินการแก้ไขปัญหาคือความเดือดร้อนของประชาชนในกรณีปัญหานี้ๆ เป็นต้น

* สันติ อิศโรสุกุล, ผู้แปล, คู่มือการทำงานกับสื่อมวลชนของสหภาพแรงงาน (กรุงเทพฯ : เอส.บี.พับลิชชิ่ง, 2544), 75.

และภายในปี พ.ศ. 2549 จิตรกรรมมีถึง 5 เหตุการณ์ เป็นต้น และเมื่อเหตุการณ์ที่ปรากฏขึ้นหลากหลายภายในหนึ่งปีก็ส่งผลให้การนำเสนอรูปแบบของวสันต์มีความหลากหลายตามไปด้วย ได้แก่ ปี พ.ศ. 2544 ประกอบไปด้วยรูปแบบจิตรกรรม กิจกรรม และศิลปะแนวความคิดสรุป และปี พ.ศ. 2549 ประกอบไปด้วยรูปแบบภาพพิมพ์ จิตรกรรม และกิจกรรม

ไม่เพียงเท่านั้น ความสำคัญของเหตุการณ์เคลื่อนไหวทางการเมืองของวสันต์ในพัฒนาการช่วงที่สอง มีพัฒนาการเปลี่ยนแปลงระดับความสำคัญของเหตุการณ์อย่างเด่นชัด ซึ่งได้ผลสรุปจากปริมาณสูงสุดของเหตุการณ์เคลื่อนไหวที่มีความสำคัญแต่ละเกณฑ์เป็นรายปี ได้แก่ ปี พ.ศ. 2544 เหตุการณ์เคลื่อนไหวที่วสันต์เข้าร่วมอยู่ในเกณฑ์ต่ำเป็นจำนวนมากที่สุด 4 เหตุการณ์ จากทั้งหมดมี 6 เหตุการณ์ ต่อจากนั้นปี พ.ศ. 2548 เหตุการณ์เคลื่อนไหวได้เริ่มอยู่ในเกณฑ์ปานกลางมีจำนวน 5 จากทั้งหมด 13 เหตุการณ์ และในปี พ.ศ. 2549 เหตุการณ์เคลื่อนไหวได้อยู่ในเกณฑ์สูงซึ่งมีจำนวนมากที่สุดกว่าปีอื่นๆ ถึง 8 เหตุการณ์ จากทั้งหมด 14 เหตุการณ์ แตกต่างจากพัฒนาการช่วงแรก ไม่ปรากฏปีที่วสันต์เข้าร่วมเคลื่อนไหวในเหตุการณ์ที่มีความสำคัญในเกณฑ์ใดเป็นปริมาณสูงสุดมากกว่า 2 เหตุการณ์ ฉะนั้น ในพัฒนาการช่วงที่สองมีความต่อเนื่องของเหตุการณ์เคลื่อนไหวสำคัญปรากฏเด่นชัดมากขึ้น ประกอบกับเหตุการณ์เคลื่อนไหวที่วสันต์เข้าร่วมเคลื่อนไหวในพัฒนาการช่วงที่สองทั้งหมด 33 เหตุการณ์ มี 14 เหตุการณ์ อยู่ในเกณฑ์สูง มากกว่าสำคัญในเกณฑ์อื่นๆ รวมทั้งมีปริมาณมากกว่าพัฒนาการช่วงแรกซึ่งมีเพียง 4 เหตุการณ์ที่มีความสำคัญสูง

ดังนั้น จากการเปลี่ยนแปลงของพัฒนาการทั้งแนวความคิด รูปแบบ และความสำคัญของเหตุการณ์เคลื่อนไหวทางการเมือง ได้ชี้ให้เห็นความเฉพาะในแนวทางการสร้างสรรค์ ตลอดจนความสำคัญของเหตุการณ์เคลื่อนไหวที่วสันต์เข้าร่วมล้วนอยู่ในเกณฑ์สูง จึงเป็นเหตุผลให้ผู้วิจัยสรุปได้ว่า พัฒนาการช่วงที่สองนี้เป็นช่วงเวลาแห่งการปรากฏแนวทางการสร้างสรรค์ศิลปะเพื่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองเด่นชัด และมีบทบาทหรือความเจตจำนงในการเคลื่อนไหวทางการเมืองที่เพิ่มมากขึ้น

แนวความคิดศิลปะเพื่อการเคลื่อนไหวทางการเมือง

จากการศึกษาแนวความคิดศิลปะเพื่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองทั้งหมดของวสันต์ สิทธิเขตต์ พบว่า สภาพการณ์ทางสังคมและเหตุการณ์เคลื่อนไหวเป็นปัจจัยสำคัญต่อการนำเสนอแนวความคิด ประกอบด้วยลักษณะแนวความคิดของวสันต์ที่ปรากฏขึ้นมีเนื้อหาและประเด็นสอดคล้องกับสภาพการณ์ทางสังคม และปรากฏขึ้นตามความต่อเนื่องและหลากหลายของเหตุการณ์เคลื่อนไหวทางการเมือง ดังที่ วสันต์ ปรากฏแนวความคิดด้านสงครามและเสรีภาพ ซึ่งในช่วงขณะนั้นเกิดกระแสการเคลื่อนไหวต่อต้านสงครามสหรัฐอเมริกา-อิรักในประเทศไทยและต่างประเทศขึ้น และเมื่อสภาพปัญหาทางสังคมหรือเหตุการณ์เคลื่อนไหวเกิดขึ้นหลากหลาย วสันต์จะมีแนวความคิดหลากหลายตามไปด้วย เช่น ในปี พ.ศ. 2544 วสันต์ปรากฏแนวความคิดด้านทรัพยากรธรรมชาติ การเมืองและการพัฒนาประชาธิปไตย และสิทธิมนุษยชน และเมื่อเหตุการณ์เคลื่อนไหวเกิดขึ้นต่อเนื่อง วสันต์จะมีปริมาณการนำเสนอแนวความคิดสูงสุด เช่น ปี พ.ศ. 2549 วสันต์มีแนวความคิดด้านการเมืองและการพัฒนาประชาธิปไตย ในประเด็นการคัดค้านการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเป็นจำนวนถึง 8 เหตุการณ์ เนื่องจากขณะนั้นมีการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนในด้านนี้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง

การเสนอแนวความคิดศิลปะเพื่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองของวสันต์ สิทธิเขตต์ จะไม่มีกำหนดการนำเสนอควบคู่กับรูปแบบใดโดยเฉพาะ แม้ว่าจะปรากฏการนำเสนอแนวความคิดกับรูปแบบเข้าคู่ซ้ำกัน แต่จะหลีกเลี่ยงการนำเสนอแนวความคิดกับรูปแบบใดอันเนื่องจากเคยนำเสนอร่วมกันและก่อเกิดผลขึ้นจากการเคลื่อนไหว โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวความคิดด้านการเมืองและการพัฒนาประชาธิปไตยวสันต์มักจะนำเสนอด้วยรูปแบบกิจกรรม แนวความคิดด้านสิทธิมนุษยชนนำเสนอด้วยรูปแบบกิจกรรมแล้วมีโอกาสเกิดผลจากการเคลื่อนไหวได้สูง

แนวความคิดศิลปะเพื่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองของวสันต์ที่เกิดขึ้นสอดคล้องกับสภาพการณ์ทางสังคมและเหตุการณ์เคลื่อนไหวทางการเมืองของภาคประชาชน จึงส่งผลให้ศิลปะเพื่อการเคลื่อนไหวทางการเมือง

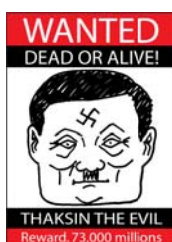
ของวสันต์เปรียบเสมือนเป็นการบันทึกประวัติศาสตร์และสะท้อนปัญหาสังคมการเมืองของไทย ซึ่งปรากฏแนวความคิดด้านการเมืองและการพัฒนาประชาธิปไตยส่วนใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นการคัดค้านการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีมีทั้งหมด 14 เหตุการณ์ และการปรากฏแนวความคิดด้านการเมืองและการพัฒนาประชาธิปไตยเป็นส่วนมากถึง 26 จากทั้งหมด 49 เหตุการณ์ สามารถสะท้อนให้เห็นว่า ประเทศไทยยังประสบปัญหาการเมืองและการพัฒนาประชาธิปไตย ซึ่งแตกต่างจากศิลปินนักเคลื่อนไหวตะวันตกส่วนใหญ่มุ่งนำเสนอแนวความคิดหรือประเด็นความเท่าเทียมกันในสังคม*

รูปแบบศิลปะเพื่อการเคลื่อนไหวทางการเมือง

รูปแบบศิลปะเพื่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองของวสันต์ สิทธิเขตต์ มีปัจจัยภายนอกด้านเหตุการณ์เคลื่อนไหวเป็นสำคัญที่กระตุ้นให้วสันต์เลือกใช้ และส่งผลต่อปริมาณการนำเสนอรูปแบบต่างๆ ซึ่งแต่ละรูปแบบมีวิธีการนำเสนอแยกย่อยออกไป ใน 40 เหตุการณ์วสันต์จะนำเสนอเพียงรูปแบบเดียวต่อหนึ่งเหตุการณ์เคลื่อนไหว แม้ว่ามี 6 เหตุการณ์ จากทั้งหมด 49 เหตุการณ์ จะนำเสนอมากกว่าหนึ่งรูปแบบ ซึ่งมักจะเป็นภาพพิมพ์เป็นรูปแบบหลักร่วมกับจิตรกรรมเป็นรูปแบบรองที่นำเสนอร่วมกัน 4 เหตุการณ์ เนื่องจากวสันต์สร้างสรรค์ขึ้นให้แก่องค์กรและอีกส่วนหนึ่งเป็นความประสงค์ของวสันต์ และมีเพียง 3 เหตุการณ์ ที่วสันต์จะนำเสนอรูปแบบเดียวด้วยหลากหลายวิธีการพร้อมกัน ซึ่งพบได้ในรูปแบบจิตรกรรมและภาพพิมพ์

การนำเสนอรูปแบบของวสันต์ สิทธิเขตต์ มีลักษณะความต่อเนื่องอยู่ 2 ประการ คือในเหตุการณ์เคลื่อนไหวมีระยะเวลาต่อเนื่องเป็นสัปดาห์หรือเป็นเดือน วสันต์จะทั้งใช้รูปแบบและวิธีการคงเดิม และเปลี่ยนแปลงรูปแบบหรือวิธีการให้แตกต่างกันไป ประการที่สองจะมีการนำเสนออย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลาหลายปีโดยหลังจากนั้นไม่ปรากฏรูปแบบนั้นเกิดขึ้นอีกเป็นหลายปี

ความหลากหลายของการใช้รูปแบบและวิธีการจะปรากฏขึ้นเมื่อเหตุการณ์เคลื่อนไหวในกรณีปัญหาต่างๆ เกิดขึ้นในช่วงเวลาใกล้เคียงกันหรือภายในช่วงหนึ่งปี อย่างไรก็ตาม วสันต์จะไม่กำหนดการนำเสนอรูปแบบใดอย่างแน่นอนตายตัวสำหรับการเคลื่อนไหวในกรณีปัญหาหรือเหตุการณ์เคลื่อนไหวต่างๆ แม้จะมีแผนแนวทางจากประสบการณ์ที่ผ่านมาเฉพาะบ่งชี้ไว้ ดังเช่นในปี พ.ศ. 2546 วสันต์นำเสนอรูปแบบหลากหลายทั้งจิตรกรรม จิตรกรรม และศิลปะการแสดงสด ภายในเหตุการณ์เคลื่อนไหวด้านสงครามและเสรีภาพที่ปรากฏขึ้นอย่างต่อเนื่อง เป็นต้น

ภาพที่ 1 วสันต์ออกแบบพิมพ์บนเสื้อยืดให้กับกลุ่มพันธมิตรฯ เมื่อปี พ.ศ. 2549, ที่มา : กองบรรณาธิการผู้จัดการ , ท้าวกกก...ฉัน ออกไป (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์บ้านพระอาทิตย์, 2549), 100.

ภาพที่ 2 กราฟฟิกที่วสันต์เป็นผู้ออกแบบ เมื่อปี พ.ศ. 2549, ที่มา : ศิลปิน

ภาพที่ 3 วสันต์เขียนฉากเวทีให้สมัชชาคนจน เมื่อมีนาคม พ.ศ. 2548, ที่มา : ศิลปิน

* Nina Felshin, ed., *But is it art?*, 9.

ภาพที่ 4 จิตรกรรมหุ่นเชิดเคลื่อนไหวกรณีปัญหาการสัญญาการค้าเสรี เมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2548, ที่มา : กลุ่มเพื่อนประชาชน

ภาพที่ 5 กิจกรรม “แฟชั่นโชว์เพื่อสันติภาพ” เมื่อวันที่ 5 มีนาคม พ.ศ. 2546, ที่มา : ศิลปิน

ภาพที่ 6 ศิลปะการแสดงสดในขบวนรณรงค์ต่อต้านสงครามสหรัฐฯ-อิรักเมื่อปี พ.ศ. 2546, ที่มา : Artgazine, [War \[Online\]](http://artgazine.com/artist/wncjrrmr), accessed, 24 August 2004. Available from <http://artgazine.com/artist/wncjrrmr>

ภาพที่ 7 วสันต์ สิทธิเขตต์ กำลังแสดงหนังตะลุง ณ การชุมนุมเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรฯ ที่จังหวัดตรัง เมื่อวันที่ 19 กรกฎาคม พ.ศ. 2551, ที่มา : Wikimedia commons, [Vasan Sitthiket shadow play Trang](http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Vasan_Sitthiket_shadow_play_Trang) [Online], accessed 19 July 2008. Available from http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Vasan_Sitthiket_shadow_play_Trang_2008-7-19.1_.JPG

ภาพที่ 8 พรรคศิลป์รณรงค์การเลือกตั้งปี พ.ศ. 2544, ที่มา : ศิลปิน

จากการศึกษารูปแบบศิลปะเพื่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองต่างๆ ตลอดระยะเวลา 19 ปี สามารถสรุปสาระสำคัญของแต่ละรูปแบบได้ดังนี้

รูปแบบภาพพิมพ์ของวสันต์มีลักษณะการนำเสนอในเชิงเป็นสื่อเพื่อการติดต่อสื่อสารหรือโฆษณาประชาสัมพันธ์ ประกอบไปด้วย ภาพพิมพ์บนเสื้อยืด ภาพกราฟิก (Graphics) และฉากเวที ภาพพิมพ์บนเสื้อยืดเป็นวิธีการแรกที่วสันต์เลือกนำเสนอและมีปริมาณสูงสุดถึง 6 เหตุการณ์ รูปแบบภาพพิมพ์จากทั้งหมด 9 เหตุการณ์ มี 8 เหตุการณ์นำเสนอเกี่ยวกับแนวความคิดด้านการเมืองและการพัฒนาประชาธิปไตย มีการเปลี่ยนแปลงกระบวนการสร้างสรรค์จากทักษะฝีมือมาสู่ระบบการพิมพ์ดิจิทัล (Digital) และในภายหลังวสันต์ได้กลายเป็นผู้ออกแบบต้นฉบับแต่เพียงเท่านั้น เนื่องจากความสะดวกรวดเร็วสอดคล้องกับภาพพิมพ์ที่มีขนาดใหญ่ขึ้น รูปแบบภาพพิมพ์ถึง 6 เหตุการณ์ ได้นำเสนอในเหตุการณ์เคลื่อนไหวที่มีระดับความสำคัญสูง โดยมีองค์กรหรือผู้ชุมนุมเป็นปัจจัยต่อการนำเสนอ รูปแบบภาพพิมพ์ที่วสันต์นำเสนอมาทั้งหมดมีจำนวนรองจากรูปแบบจิตรกรรม แต่ภาพพิมพ์เป็นรูปแบบที่วสันต์นำเสนอแล้วมีผลที่เกิดจากการเคลื่อนไหวได้สูง

รูปแบบจิตรกรรมมีวิธีการนำเสนอหลากหลายกว่ารูปแบบอื่นๆ ประกอบไปด้วยการเขียนรูปจิตรกรรมหุ่นเชิด คัตเอาต์ (Cutout Board) และมีลักษณะการนำเสนอในเชิงเป็นสื่อเพื่อการติดต่อสื่อสาร ได้แก่ ป้ายกระดาน ป้ายผ้า และฉากเวที ซึ่งป้ายกระดานเป็นวิธีการแรกทีวสันต์เลือกนำเสนอเป็นรูปแบบหลัก รูปแบบจิตรกรรมจากทั้งหมด 20 มี 7 เหตุการณ์ นำเสนอคู่กับแนวความคิดด้านการเมืองและการพัฒนาประชาธิปไตย รูปแบบจิตรกรรมมีสองวิธีการที่มีการเปลี่ยนแปลงคือ ฉากเวทีที่มีการเปลี่ยนแปลงกระบวนการสร้างสรรค์จากใช้ทักษะฝีมือมาเป็นระบบการพิมพ์ดิจิทัล กล่าวคือเปลี่ยนจากจิตรกรรมมาเป็นนำเสนอในรูปแบบภาพพิมพ์แทน ประการที่สอง จิตรกรรมตามลักษณะทางกายภาพ 2 มิติ ได้เพิ่มการเคลื่อนไหวและกระตุ้นให้ผู้ชมสามารถมีส่วนร่วมกับจิตรกรรมหุ่นเชิดได้ จำนวนครึ่งหนึ่งของรูปแบบจิตรกรรมจะนำเสนอในเหตุการณ์เคลื่อนไหวที่มีค่าระดับความสำคัญสูงและมีผลที่เกิดขึ้นจากการเคลื่อนไหวอีกด้วย โดยมีเหตุการณ์เคลื่อนไหวที่มีความผกผันเกิดขึ้นได้ทุกเมื่อเป็นปัจจัยสำคัญที่กระตุ้นให้วสันต์เลือกนำเสนอรูปแบบจิตรกรรมด้วยป้ายกระดานมากที่สุดถึง 7 เหตุการณ์

วสันต์นำเสนอรูปแบบกิจกรรมแบ่งออกเป็น 3 วิธีการ ได้แก่ การนำศิลปะเข้าสู่ชุมชน กิจกรรมที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมแสดงออกทางสิทธิด้วยการเขียนรูปหรือป้ายผ้า และกิจกรรมการเล่นที่สร้างสรรค์ด้วยกระบวนการทางศิลปะ จากที่พบกิจกรรมจะมีระยะเวลาในการนำเสนอมากที่สุดคือ 2 สัปดาห์ น้อยที่สุดคือไม่เกินหนึ่งวัน รูปแบบกิจกรรมทั้งหมด 9 มี 4 เหตุการณ์ นำเสนอกับแนวความคิดด้านสิทธิมนุษยชน มีการเปลี่ยนแปลงการนำเสนอในพื้นที่ต่างจังหวัดลดน้อยลง รูปแบบกิจกรรม 7 รายการ นำเสนอในเหตุการณ์เคลื่อนไหวสำคัญอยู่ในเกณฑ์ต่ำ โดยเฉพาะเหตุการณ์เคลื่อนไหวที่มีความต่อเนื่อง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่กระตุ้นให้วสันต์นำเสนอรูปแบบกิจกรรมในลักษณะให้ประชาชนร่วมแสดงออกทางด้านสิทธิมากที่สุด รูปแบบกิจกรรมมักจะนำเสนอในเหตุการณ์เคลื่อนไหวที่มีความต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดการกระตุ้นเตือนความคิดความทรงจำผู้คนเป็นระยะๆ หรือสร้างความสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ชุมนุม รวมทั้งผ่อนคลายความตึงเครียดแก่ผู้ชุมนุมที่เข้าร่วมเคลื่อนไหวเป็นเวลานาน รูปแบบกิจกรรมมีปริมาณการนำเสนอทั้งหมดเทียบเท่ากับรูปแบบภาพพิมพ์ และผลจากการเคลื่อนไหวเกิดขึ้นในปริมาณใกล้เคียงกับรูปแบบภาพพิมพ์

ศิลปะการแสดงสดเป็นรูปแบบที่วสันต์เลือกนำเสนอถัดจากกิจกรรม แต่การนำเสนอรูปแบบศิลปะการแสดงสดกลับมีหลากหลายแนวความคิดกว่ารูปแบบอื่นๆ ประกอบด้วยแนวความคิดด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การเมืองและการพัฒนาประชาธิปไตย สงครามและเสรีภาพ เรื่องราวเนื้อหาภายในรูปแบบศิลปะการแสดงสดจะเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ โดยมากมีลักษณะการแสดงละครสวมบทบาทเป็นนักการเมืองหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับกรณีปัญหาที่เกิดขึ้น รูปแบบศิลปะการแสดงสดทั้งหมดจะนำเสนอในเหตุการณ์ที่มีค่าระดับความสำคัญต่ำและปานกลาง โดยเฉพาะเหตุการณ์เคลื่อนไหวที่มีการจัดกิจกรรมเดินขบวนรณรงค์ในพื้นที่กรุงเทพฯ (ทั้งหมด 4 เหตุการณ์ นำเสนอในพื้นที่กรุงเทพฯ และมี 2 เหตุการณ์ที่มีกิจกรรมเดินขบวน) และถูกใช้ในการสร้างสรรค์ของศิลปินแบบกลุ่ม (2 เหตุการณ์) คุณสมบัติและข้อจำกัดดังกล่าวเป็นปัจจัยกระตุ้นให้วสันต์เลือกใช้ โอกาสในการนำเสนอรูปแบบศิลปะการแสดงสดสามารถจัดขึ้นได้กับพื้นที่กรุงเทพฯ โดยเฉพาะช่วงเวลาที่กิจกรรมการเดินขบวนรณรงค์ถูกจัดสรรให้มาบรรจบกันอย่างเหมาะสม โดยรวมแล้ววสันต์นำเสนอรูปแบบศิลปะการแสดงสดในปริมาณน้อยที่สุด รวมทั้งไม่มีผลที่เกิดจากการเคลื่อนไหว

วสันต์นำเสนอเป็นรูปแบบศิลปะแนวความคิดสรุปเป็นอันดับสุดท้าย แบ่งออกเป็น 2 วิธีการ ได้แก่ การตั้งพรรคการเมือง ซึ่งมีระยะเวลาในการนำเสนอต่อเนื่องเป็นเดือนหรือโครงการระยะยาว และการแสดงหนังตะลุงหรือที่ศิลปินเรียกว่า “หนังตะลุง” หรือ “ละครเงา” (Shadow play) รูปแบบศิลปะแนวความคิดสรุปทั้งหมดนำเสนอคู่กับแนวความคิดด้านการเมืองและการพัฒนาประชาธิปไตย มีการเปลี่ยนแปลงจากเดิมนำเสนออย่างปัจเจกได้กลายมานำเสนอในแบบกลุ่มนามว่า “พรรคศิลปิน” (Artist Party) รูปแบบศิลปะแนวความคิดสรุปจากทั้งหมด 7 มี 4 เหตุการณ์ นำเสนอในเหตุการณ์เคลื่อนไหวที่มีค่าระดับความสำคัญปานกลาง ซึ่งมีสภาพการณ์ทางสังคมที่มีการเลือกตั้งเกิดขึ้นเป็นปัจจัยสำคัญที่กระตุ้นให้วสันต์เลือกนำเสนอรูปแบบศิลปะ

แนวความคิดสรุปถึง 6 เหตุการณ์ ด้วยวิธีการตั้งพรรคการเมืองมากที่สุด และมีผลจากการเคลื่อนไหวเกิดขึ้นได้น้อยกว่ารูปแบบอื่นๆ

รูปแบบที่วสันต์นำเสนอมาทั้งหมดมีแนวโน้มในการแสดงออกถึงการวิพากษ์วิจารณ์สังคมการเมืองในเชิงล้อเลียนหรือเย้ยหยัน ด้วยกรรมวิธีการนำเสนอของแต่ละรูปแบบ นอกเหนือจากนั้นจะมีเนื้อหาการแสดงออกในเชิงปลุกใจหรือสร้างความสามัคคีในการชุมนุม ตลอดจนรำลึกการเคลื่อนไหว ซึ่งพบได้ในรูปแบบจิตรกรรมและภาพพิมพ์

ศิลปะเพื่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองของวสันต์มีหลากหลายรูปแบบ ซึ่งมีจิตรกรรมเป็นรูปแบบหลักโดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำเสนอด้วยวิธีการป้ายกระดาษที่สร้างสรรค์ขึ้นด้วยทักษะฝีมือ จากที่ศิลปินมีบุคลิกนิสัยเป็นคนคิดเร็วทำเร็ว สามารถสอดคล้องกับความคิดฉับพลันของวสันต์และเหตุการณ์เคลื่อนไหวที่มีความผันผวนเกิดขึ้นได้อยู่ตลอด เช่นเดียวกับการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนส่วนใหญ่นำเสนอด้วยป้ายกระดาษ ป้ายกระดาษจึงเป็นรูปแบบหรือสื่อในการเคลื่อนไหวทางการเมืองที่สร้างสรรค์ขึ้นได้ง่าย สะดวก และรวดเร็วต่อการเผยแพร่แนวความคิดหรือจุดมุ่งหมายในการเคลื่อนไหว สำหรับรูปแบบที่เน้นการนำเสนอแนวความคิดเป็นสำคัญมากกว่าวัตถุประสงค์หรือผลงานศิลปะ ในการกระตุ้นความคิดผู้คนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ประกอบด้วยกิจกรรม ศิลปะการแสดงสด และศิลปะแนวความคิดสรุปมักจะนำเสนอในพื้นที่กรุงเทพฯ หรือชุมชนเมือง ซึ่งเน้นกลุ่มเป้าหมายที่คนชนชั้นกลางในเมืองผู้เป็นฐานเสียงสำคัญของรัฐบาล* แต่วสันต์มักจะนำเสนอเป็นเพียงส่วนน้อย เนื่องจากการต้องอาศัยช่วงเวลาและพื้นที่ที่เหมาะสมจึงจะนำเสนอได้ แตกต่างจากจิตรกรรมซึ่งเป็นรูปแบบที่เข้าถึงผู้ชมหรือสาธารณชนวงกว้างต่อการรับรู้ข้อมูลและแนวความคิดของศิลปินได้ง่าย นอกจากสามารถพบเห็นในพื้นที่สาธารณะแล้ว สามารถพบเห็นได้ในข่าวหนังสือพิมพ์หรือบนสื่ออินเทอร์เน็ตต่างๆ ได้อีกด้วย

ภาพที่ 9 ป้ายกระดาษในแบบอย่างล้อเลียนหรือเย้ยหยันของวสันต์ สิทธิเขตต์ เมื่อวันที่ 12 ธันวาคม พ.ศ. 2550, ที่มา : กลุ่มเพื่อนประชาชน

ภาพที่ 10 ศิลปะของกลุ่มศิลปินที่เข้าเคลื่อนไหวในกลุ่มพันธมิตรฯ ปี พ.ศ. 2551, ที่มา : n/e, เก็บตกแสบ ศิลป์จากชุมนุมพันธมิตรฯ [ออนไลน์], เข้าถึงเมื่อ 8 มิถุนายน 2551. เข้าถึงได้จาก <http://www.botingdays.net/art-at-pad/>

ภาพที่ 11 ฉากเวทีโทรทัศน์ของกลุ่มพันธมิตรฯ ปี พ.ศ. 2554, ที่มา : ขบวนการเสรีไทยเว็บไซต์, เอาแล้ว! กกต. ไฟเขียว ปลดป้าย Vote No [ออนไลน์], เข้าถึงเมื่อ 7 มิถุนายน 2554. เข้าถึงได้จาก <http://forum.serithai.net/viewtopic.php?f=2&t=36229&start=30>

การนำเสนอรูปแบบจิตรกรรมเป็นหลักสามารถแสดงให้เห็นว่า จิตรกรรมเป็นสื่อหนึ่งที่มีคุณสมบัติสอดคล้องกับการเคลื่อนไหวทางการเมือง ที่ภาคประชาชนรวมทั้งวสันต์นิยมใช้ ตลอดจนสามารถสะท้อนให้เห็นถึงกระแสของสังคมไทยที่ยังนิยมชมภาพจิตรกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแบบอย่าง (Style) เชิงล้อเลียนหรือเย้ย

* สัมภาษณ์ วสันต์ สิทธิเขตต์, ศิลปิน, 26 มีนาคม 2554.

หยัน (Satire) เพื่อวิพากษ์วิจารณ์การเมืองหรือผู้ที่เกี่ยวข้องในกรณีปัญหาที่ภาคประชาชนเคลื่อนไหวเรียกร้อง อาจนำเสนอด้วยการเปรียบเทียบพฤติกรรมคนกับสัตว์โดยกลวิธีผสมผสานรูปร่างคนกับสัตว์เข้าด้วยกัน ภาพลักษณ์สัตว์จึงถูกใช้เป็นสัญลักษณ์ (Symbolic) ที่ให้ความหมายคล้องจองกับคำสภที่รับรู้และเข้าใจได้ทั่วไป ในสังคมไทย เช่นเดียวกับศิลปะเพื่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองของศิลปินอื่นๆ และของภาคประชาชนมักจะนำเสนอภาพจิตรกรรมในแบบอย่างข้างต้น คล้ายคลึงกับวสันต์ สิทธิเขตต์ มีความคุ้นเคยสร้างสรรค์มาอย่างต่อเนื่อง จึงกล่าวได้ว่าวสันต์ได้ส่งอิทธิพลหรือเป็นแรงบันดาลใจในการการแสดงออกและเสนอแบบอย่างทางศิลปะผ่านไปสู่ศิลปินคนอื่นๆ รวมทั้งภาคประชาชน

ไม่เพียงเท่านั้น ภาพล้อเลียนหรือเย้ยหยันที่วสันต์รวมถึงภาคประชาชนนิยมนำเสนอ สะท้อนให้เห็นว่าสถานะสังคมเต็มไปด้วยความตึงเครียดโดยเฉพาะมีเหตุการณ์การเคลื่อนไหวทางการเมืองเกิดขึ้นรุนแรง การนำเสนอศิลปะที่มีลักษณะล้อเลียนอาจช่วยระบายความแค้นในจิตใจไร้สำนึกของศิลปินรวมถึงผู้ชมได้^{*} ในขณะเดียวกันภาพล้อเลียนหรือเย้ยหยันจะดำรงอยู่ได้ก็ต่อเมื่อปราศจากการบีบคั้นทางสังคมและการเมือง^{**} แสดงให้เห็นว่าสังคมไทยในปัจจุบันยังพอมิพื้นที่สำหรับความคิดที่เห็นต่าง แตกต่างจากศิลปินรวมถึงประชาชนในยุคกวาดล้างผู้ฝักใฝ่ในคอมมิวนิสต์ไม่สามารถแสดงออกทางความคิดเห็นได้อย่างเปิดเผย ปัจจุบันจึงยังคงนิยมใช้การล้อเลียนเป็นสื่อในการเผยแพร่แนวความคิดเพื่อกระตุ้นความสนใจต่อผู้พบเห็น อีกทั้งสะท้อนให้เห็นว่าสังคมไทยนิยมชมภาพที่รับรู้และเข้าใจได้ง่ายบนพื้นฐานความเข้าใจในภาษาที่ใช้กันทั่วไปในทุกเพศทุกวัย แต่ทั้งนี้แล้วการแสดงออกในเชิงล้อเลียนของวสันต์ต่อสาธารณชนวงกว้าง จะไม่สามารถแสดงออกอย่างรุนแรงด้วยรูปร่างคนโปเปลือย (Nude) หรือเปิดเผยอวัยวะเพศเด่นชัด ตามความคิดเห็นของศิลปินได้อิสระเมื่อเทียบกับการนำเสนอผลงานในพื้นที่ทางศิลปะ

ความสำคัญของเหตุการณ์เคลื่อนไหวทางการเมือง

จากการศึกษาความสำคัญของเหตุการณ์เคลื่อนไหวของวสันต์ สิทธิเขตต์ ด้วยเกณฑ์การประเมินความสำคัญ สามารถแบ่งความสำคัญออกเป็น 3 ระดับ คือ ต่ำ กลาง และสูง จากเหตุการณ์เคลื่อนไหวทั้งหมด 18 เหตุการณ์ ใน 18 กรณีปัญหา พบว่าเหตุการณ์เคลื่อนไหวล้วนแต่มีความสำคัญอยู่ในเกณฑ์สูงและปานกลาง ซึ่งมีจำนวนเหตุการณ์ที่มีค่าระดับความสำคัญสูงทั้งหมด 7 เหตุการณ์ ระดับปานกลาง 7 เหตุการณ์ และระดับต่ำเพียง 4 เหตุการณ์

เหตุการณ์เคลื่อนไหวที่มีค่าระดับความสำคัญสูงทั้งหมด 7 เหตุการณ์ จะเป็นเหตุการณ์และกรณีปัญหาที่มีความรุนแรง ทั้งการใช้กำลัง การปะทะ และมีผู้เสียชีวิตจากการเคลื่อนไหวหรือชุมนุมเรียกร้อง ทุกเหตุการณ์จัดเป็นภัยคุกคามความมั่นคงของชาติที่มีความสำคัญอันดับต้นๆ ตามที่สหประชาชาติได้กำหนดไว้ เหตุการณ์เคลื่อนไหว 3 เหตุการณ์ มีเป้าหมายเฉพาะในการชุมนุม เหตุการณ์เคลื่อนไหว 4 เหตุการณ์เป็นการเคลื่อนไหวที่มีระยะเวลามากกว่า 10 ปี อีกทั้งเหตุการณ์เคลื่อนไหวถึง 5 เหตุการณ์ มีการกดดันภายในการชุมนุมเคลื่อนไหว ซึ่งมีจำนวนผู้เข้าร่วมชุมนุมอยู่ในเกณฑ์สูง 4 เหตุการณ์ คือตั้งแต่ 1,000 – 100,000 คนขึ้นไป ปัจจุบันเหตุการณ์เคลื่อนไหวหรือกรณีปัญหา 6 เหตุการณ์ เป็นที่ถกเถียงในสาธารณะ เหตุการณ์เคลื่อนไหวที่มีค่าระดับความสำคัญสูงนี้ พบได้ในการเคลื่อนไหวด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การเมืองและการ

^{*}ซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) นักจิตแพทย์และบิดาแห่งทฤษฎีจิตวิเคราะห์ กล่าวว่า การล้อเลียน เรื่องตลก และการเล่นคำต่างๆ สะท้อนให้เห็นถึงจิตไร้สำนึก ความทรงจำต่างๆ ที่ถูกเก็บกดไว้ในจิตไร้สำนึก แสดงออกมาให้เราเห็นในระดับจิตสำนึกเมื่อถูกกระตุ้นเข้าเหย้าเหย่ย เราอาจสังเกตได้ว่าเรื่องตลกขบขัน การล้อเลียนต่างๆ เป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึกที่ถูกเก็บกดไว้, อังโน ยศ สันติสมบัติ, ฟรอยด์และพัฒนาการของจิตวิเคราะห์ : จากความฝันสู่ทฤษฎีสังคม, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550), 35.

^{**} Edmund Burke Feldman, Varieties of Visual Experience 2nd ed. (New York : Harry N. Abrams, Inc, 1981),

พัฒนาประชาธิปไตย และสิทธิมนุษยชน เช่น เหตุการณ์เคลื่อนไหวกรณีปัญหาอำเภอดากใบ กรณีปัญหาที่รัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร สมัยที่ 2 เป็นกรณีปัญหาที่อยู่ในเกณฑ์สูงอันดับแรก เป็นต้น

เหตุการณ์เคลื่อนไหวที่มีค่าระดับความสำคัญปานกลาง ส่วนใหญ่จะมีคะแนนจากการประเมินแต่ละ เกณฑ์น้อยกว่าเหตุการณ์ที่มีความสำคัญอยู่ในเกณฑ์สูง กล่าวคือ มีความรุนแรงไม่ถึงระดับพบผู้เสียชีวิตอยู่ 1 เหตุการณ์ จากทั้งหมด 7 มี 5 เหตุการณ์ เป็นกรณีปัญหาอยู่ในภัยคุกคามความมั่นคงด้านเศรษฐกิจ ซึ่งมีความสำคัญรองจากภัยคุกคามความมั่นคงด้านการทหาร เหตุการณ์เคลื่อนไหวที่มีความสำคัญปานกลางจาก ทั้งหมดมีจำนวนเพียง 2 เหตุการณ์ ไม่พบเป้าหมายเฉพาะการชุมนุมเด่นชัด แม้ว่าเหตุการณ์เคลื่อนไหวจำนวน 4 เหตุการณ์ เป็นการเคลื่อนไหวที่ระยะต่อเนื่องสั่งสมมามากกว่า 10 ปี และมีการกดดันภายในเหตุการณ์ เคลื่อนไหวชุมนุม แต่ทว่าใน 4 เหตุการณ์ มีจำนวนผู้เข้าร่วมชุมนุมอยู่ในช่วง 100 – 10,000 คน และ เหตุการณ์เคลื่อนไหวหรือกรณีปัญหาจำนวน 2 เหตุการณ์ ปัจจุบันยังเป็นที่ถกเถียงอยู่ในสาธารณะ เหตุการณ์ เคลื่อนไหวที่มีค่าระดับความสำคัญปานกลาง พบได้ในการเคลื่อนไหวด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การเมืองและการพัฒนาประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน สงครามและเสรีภาพ เช่น กรณีปัญหาการสัญญาการค้าเสรี (F.T.A.) กรณีปัญหาเชื้อนแก๊งเสื้อดำ โดยมีกรณีปัญหาที่รัฐบาลพล.อ.สุรยุทธ์ จุลานนท์ ที่มีคะแนนสูงสุดในกลุ่ม ของเกณฑ์ปานกลาง เป็นต้น

เหตุการณ์เคลื่อนไหวที่มีค่าระดับความสำคัญต่ำทั้งหมด 4 รายการ มีคะแนนจากการประเมิน ความสำคัญไม่ครบตามหลักเกณฑ์ ประกอบด้วย 3 เหตุการณ์ ไม่พบความรุนแรงของเหตุการณ์เคลื่อนไหวหรือ กรณีปัญหา และมีเพียง 1 เหตุการณ์ เท่านั้นที่อยู่ในเกณฑ์ภัยคุกคามความมั่นคง เหตุการณ์ทั้งหมดไม่มีเป้าหมาย เฉพาะในการชุมนุม การเคลื่อนไหวในกรณีปัญหาต่างๆ มีระยะเวลาไม่ถึง 10 ปี แม้ว่าภายในเหตุการณ์ เคลื่อนไหวจะมีการกดดันอยู่ 3 เหตุการณ์ และมีจำนวนผู้เข้าร่วมชุมนุมต่างระดับกัน ตั้งแต่ 1 – 100 คน ไป จนถึง 1,000 และ 10,000 คนขึ้นไป ทว่าการเคลื่อนไหว 3 เหตุการณ์ เคยเป็นที่ถกเถียงในสาธารณะ เหตุการณ์เคลื่อนไหวสำคัญในระดับนี้พบได้ในการเคลื่อนไหวด้านการเมืองและการพัฒนาประชาธิปไตย และสิทธิ มนุษยชน ได้แก่ กรณีปัญหาที่มีคะแนนสูงสุดอยู่ในเกณฑ์นี้คือ กรณีปัญหาที่รัฐบาลพล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ รองลงมา คือกรณีปัญหาที่รัฐบาลชวน หลีกภัยสมัยที่ 1 และสมัยที่ 2 และกรณีปัญหา หอศิลป์วัฒนธรรมแห่ง กรุงเทพมหานคร ตามลำดับ

ในเหตุการณ์เคลื่อนไหวที่มีค่าระดับความสำคัญต่างๆ วสันต์จะนำเสนอรูปแบบที่ผู้ชมสามารถเข้าใจ เรื่องราวเนื้อหาได้ง่าย และรูปแบบที่วสันต์มีทักษะความชำนาญประกอบด้วยภาพพิมพ์และโดยเฉพาะรูปแบบ จิตรกรรมมักจะนำเสนอในเหตุการณ์เคลื่อนไหวที่มีค่าระดับความสำคัญสูง รูปแบบที่เน้นการนำเสนอ แนวความคิดเป็นสำคัญ ประกอบด้วยกิจกรรม ศิลปะการแสดงสด และศิลปะแนวความคิดสรุป วสันต์จะนำเสนอ ในเหตุการณ์ที่มีค่าระดับความสำคัญปานกลางและต่ำ สอดคล้องกับหลักเกณฑ์การประเมินความสำคัญในเกณฑ์ ความรุนแรงของเหตุการณ์และกรณีปัญหา กล่าวคือ วสันต์จะนำเสนอรูปแบบจิตรกรรมและภาพพิมพ์ใน เหตุการณ์ที่มีความรุนแรง และรูปแบบกิจกรรม ศิลปะการแสดงสด และศิลปะแนวความคิดสรุปในเหตุการณ์ เคลื่อนไหวที่ไม่ปรากฏความรุนแรง

ความสำคัญของเหตุการณ์เคลื่อนไหวที่วสันต์ได้เข้าร่วม สามารถสะท้อนให้เห็นความสำคัญของศิลปะ เพื่อการเคลื่อนไหวทางการเมือง จากการเข้าไปมีส่วนร่วมกับการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนซึ่งมีความสำคัญ ในบทบาทช่วยกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อวิถีความคิดหรือความรู้สึกของคนในสังคม* ซึ่งมีผลที่เกิดจากการ เคลื่อนไหวทั้งเฉพาะหน้า ระยะยาว และสำเร็จเป็นรูปธรรมอีกด้วย เช่น เหตุการณ์เคลื่อนไหวในกรณีปัญหา โครงการโรงไฟฟ้าพลังความร้อนจากถ่านหิน หินกรูด-บ่อนอก ปัจจุบันรัฐบาลมีมติให้ย้ายโรงไฟฟ้าไปที่จังหวัด

*Edmund Burke Feldman, *Art as Image and Idea* (New Jersey : Prentice-Hall, Inc, 1967), 38 เอ็ดมันด์ เบิร์ก เฟลด์แมน นักวิชาการศิลปะแห่งมหาวิทยาลัยจอร์เจีย (University of Georgia) กล่าวว่า ศิลปะสามารถส่งอิทธิพลต่อพฤติกรรมของกลุ่มชน ซึ่งมีผลกระทบต่อวิถีความคิดหรือความรู้สึกของพวกเขา และบางครั้งส่งผลต่อวิถีการแสดงออกของพวกเขาด้วย

ราชบุรี และให้เปลี่ยนมาใช้ก๊าซธรรมชาติเป็นเชื้อเพลิงแทนการใช้ถ่านหิน และกรณีปัญหาหอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร ได้ก่อสร้างแล้วเสร็จสมบูรณ์ในปี พ.ศ. 2551 อย่างเป็นรูปธรรมถาวรมาจนถึงปัจจุบัน เป็นต้น

เมื่อเปรียบเทียบการสร้างสรรคศิลปะเพื่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองระหว่างวสันต์ สิทธิเขตต์ กับศิลปินนักเคลื่อนไหวตะวันตก พบว่ามีความแตกต่างและคล้ายคลึงหลายประการ ตั้งแต่จุดมุ่งหมายและแนวทางในการสร้างสรรค์ แนวความคิด รูปแบบ และกระบวนการสร้างสรรค์ ซึ่งจุดมุ่งหมายการสร้างสรรคศิลปะเพื่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองของวสันต์มีลักษณะนำศิลปะเข้าไปช่วยเหลือสังคม และการสร้างสรรค์หรือการนำเสนอขึ้นอยู่กับ การเคลื่อนไหวของประชาชนเป็นหลัก แตกต่างจากศิลปินตะวันตกส่วนใหญ่มักจะเป็นฝ่ายสร้างสรรค์ปฏิบัติการเคลื่อนไหวขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกระทำหรือการกดดัน (Action) ซึ่งมีลักษณะเข้าไปชี้นำประชาชน

แนวความคิดและรูปแบบศิลปะเพื่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองของวสันต์มีการนำเสนอที่หลากหลาย แม้ว่าวสันต์จะมุ่งความสนใจในปัญหาด้านการเมืองและการพัฒนาประชาธิปไตย และมีรูปแบบจิตรกรรมเป็นหลัก แต่ทำให้แนวความคิดและรูปแบบในการนำเสนอมีความแตกต่างจากศิลปินนักเคลื่อนไหวตะวันตก ซึ่งมักจะนำเสนอแนวความคิดหรือประเด็นปัญหาทางสังคมเฉพาะในลักษณะความเท่าเทียมกันในสังคมเป็นหลักในการสร้างสรรค์อย่างต่อเนื่อง โดยนำเสนอในรูปแบบโครงการและกิจกรรมสร้างสรรค์ ตลอดจนศิลปินตะวันตกมักใช้สื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์ด้วยวิธีการสำเร็จรูปเป็นยุทธศาสตร์สำคัญ ซึ่งเน้นการนำเสนอด้วยข้อความในลักษณะกระตุ้นหรือให้สาธารณชนนึกคิดกับปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม แตกต่างจากวสันต์มั่นคงในการนำเสนอปัญหาสำคัญต่ออนาคตของประเทศ และใช้วิธีการสร้างสรรค์ด้วยทักษะฝีมือในแนวทางศิลปะสมัยใหม่และร่วมสมัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรูปแบบจิตรกรรมและภาพพิมพ์ ที่เน้นการนำเสนอด้วยภาพในแบบอย่างล้อเลียนเย้ยหยัน

กระบวนการสร้างสรรค์ศิลปะเพื่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองตะวันตกในทศวรรษ 1980 ถึงปัจจุบัน มักใช้เทคโนโลยีการสื่อสารเป็นปัจจัยสำคัญต่อการสร้างสรรค์อย่างเป็นส่วนหนึ่งในปฏิบัติการ^{**} ซึ่งแตกต่างจากวสันต์ใช้เทคโนโลยีการสื่อสารไร้สายในการเคลื่อนไหวหรือเผยแพร่แนวความคิดและข่าวสาร ด้วยสังคมออนไลน์และเว็บไซต์เป็นส่วนน้อย ซึ่งเริ่มปรากฏการใช้เมื่อราวปี พ.ศ. 2550 อีกทั้งด้านการนำเสนอแบบกลุ่มของวสันต์มีการเปลี่ยนชื่อกลุ่มและสมาชิกอยู่มิได้ขาด โดยขึ้นอยู่กับสถานการณ์หรือเหตุการณ์เคลื่อนไหวและความสนใจของสมาชิกที่จะเข้าร่วม จึงแตกต่างจากกลุ่มศิลปินนักเคลื่อนไหวในตะวันตก มักจะยึดการสร้างสรรคเป็นกลุ่มที่นำเสนอประเด็นเป็นเอกลักษณ์เฉพาะอย่างต่อเนื่อง กล่าวคือ เมื่อมีการนำเสนอศิลปะเพื่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองของศิลปินกลุ่มใดเกิดขึ้นจะสามารถทราบถึงเนื้อหาหรือประเด็นการเคลื่อนไหวได้ทันที

อย่างไรก็ตามแม้ว่าจะมีความแตกต่างกันหลายประการ แต่วสันต์และศิลปินนักเคลื่อนไหวตะวันตกต่างเน้นการนำเสนอแนวความคิดและกระบวนการสร้างสรรค์มากกว่าวัตถุศิลปะ (Art Object) ซึ่งเป็นแนวทางการสร้างสรรค์ศิลปะเพื่อการเคลื่อนไหวทางการเมือง^{*} และมุ่งการเข้าไปมีส่วนร่วมกับประชาชน ในลักษณะการหยิบยกประเด็นปัญหาทางสังคมมานำเสนอในทางศิลปะ หรือเป็นการหยิบยกประเด็นปัญหาที่ไม่ได้รับการเหลียวแลและความเป็นธรรมมาเผยแพร่สู่สาธารณชนวงกว้างด้วยศิลปะที่ศิลปินรังสรรค์ขึ้นอย่างมีส่วนร่วมไปกับประชาชน โดยถือเป็นส่วนช่วยกระตุ้นและสนับสนุนให้ประชาชนใช้สิทธิเรียกร้องปัญหาความเดือดร้อน เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

ไม่เพียงเท่านั้น การสร้างสรรค์ศิลปะเพื่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองของวสันต์ สิทธิเขตต์ มีความแตกต่างจากศิลปินไทยที่สร้างสรรค์ศิลปะเพื่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองหลายประการ ได้แก่ ในด้านเนื้อหาการแสดงออก ซึ่งวสันต์มุ่งนำเสนอปัญหาทางด้านการเมืองและการพัฒนาประชาธิปไตยในลักษณะวิพากษ์วิจารณ์อย่างตรงไปตรงมา และในด้านแบบอย่างทางศิลปะที่วสันต์มีทั้งสมัยใหม่และร่วมสมัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีความต่อเนื่องในการสร้างสรรค์มากกว่า 20 ปี

^{**} Nina Felshin, ed., *But is it art?*, 15.

^{*} Ibid., 10.

นอกจากความแตกต่างที่วสันต์มีในการสร้างสรรค์ ทำให้ศิลปะเพื่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองของวสันต์มีเอกลักษณ์เฉพาะและมีความสำคัญแล้ว ยังมีคุณค่าแก่ประชาชนและวงการศิลปะในประเทศไทย ในบทบาทของศิลปินที่เข้าไปช่วยเหลือสังคมด้วยศิลปวัฒนธรรม ซึ่งการเข้าไปมีส่วนร่วมกับภาคประชาชนในพื้นที่ชุมชนหรือการเคลื่อนไหวชุมนุมอย่างไม่ไตร่ตรอง ได้ก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์แลกเปลี่ยนความรู้ทางศิลปวัฒนธรรมระหว่างศิลปะประจำท้องถิ่นและศิลปะร่วมสมัย ตลอดจนประชาชนได้เรียนรู้หรือซึมซับกลวิธีการสร้างสรรค์และแบบอย่างทางศิลปะจากวสันต์ในทางอ้อม อีกทั้งวสันต์เปรียบเสมือนเป็นสื่อกลางที่ช่วยทำให้ประชาชนเล็งเห็นคุณค่าของศิลปะที่สามารถมีส่วนร่วมไปกับวิถีชีวิตและเป็นส่วนช่วยในการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของตน

สรุปผล

ศิลปะเพื่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองของวสันต์ สิทธิเขตต์ คือสื่อหรือเครื่องมือในการเผยแพร่แนวความคิดของศิลปินและหมายรวมไปถึงปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน ที่มีขั้นตอนและกระบวนการสร้างสรรค์เช่นเดียวกับขบวนการภาคประชาชน มีแนวทางการสร้างสรรค์ในความหลากหลายของแนวความคิดและรูปแบบ ตลอดจนแบบอย่างและการแสดงออกทางศิลปะเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ รวมทั้งมีความสำคัญของศิลปะเพื่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองอีกด้วย

ผลที่ได้รับจากการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ ทำให้ผู้วิจัยรวมถึงผู้ที่สนใจเข้าใจความเป็นมาและพัฒนาการแนวความคิด และรูปแบบ ตลอดจนเล็งเห็นคุณค่าความสำคัญของศิลปะเพื่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองของวสันต์ จากความสำคัญซึ่งมีในเหตุการณ์เคลื่อนไหว ตลอดจนการศึกษาข้อมูลพื้นฐานความเป็นมาและแนวทางการสร้างสรรค์ศิลปะเพื่อการเคลื่อนไหวในตะวันตกและประเทศไทยรวมทั้งวสันต์ สิทธิเขตต์ เป็นการเพิ่มองค์ความรู้ใหม่ให้แก่วงการศิลปะร่วมสมัยไทย อีกทั้งผู้ที่สนใจศึกษาสามารถนำแนวทางไปพัฒนาต่อยอดหรือปรับใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานของตนเอง และในการเคลื่อนไหวภาคประชาชน สามารถนำเกณฑ์การประเมินความสำคัญที่ผู้วิจัยเป็นผู้จัดทำขึ้นมาไปพัฒนาปรับใช้ในการประเมินความสำคัญของศิลปะหรือเหตุการณ์เคลื่อนไหวทางการเมืองของภาคประชาชนต่อไป

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

ประกาศ ปันตบแต่ง. การเมืองบนท้องถนน 99 วันสมัชชาคนจน และประวัติศาสตร์การเดินขบวนชุมนุม

ประท้วงในสังคมไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ต้นตำรับ, 2541.

อาณัติ มาตรคำจันทร์, บรรณาธิการ. “ศิลปะ การเมือง และ วสันต์ สิทธิเขตต์.” ลัข, 7 (ตุลาคม 2550) : 7 – 18.

ภาษาต่างประเทศ

Feldman, Edmund Burke. Art as Image and Idea. New Jersey : Prentice-Hall, Inc, 1967.

. Varieties of Visual Experience 2nd ed. New York : Harry N. Abrams, Inc, 1981.

Felshin, Nina, ed. But is it art? : the spirit of art as activism. Washington : Bay Press, Inc.,1995.

O’ Reilly, Heather B. . “Activist Art : Moving the artist, Shaping the work” Ph.D. dissertation, Queen’s University, 2010.

Poshyananda, Apinan. Modern Art in Thailand. Singapore : Oxford University Press, 1992.

Selz, Peter Howard. Art of engagement : visual politics in California and beyond. California : University of California Press, 2006.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

Thainews. วิกฤติความมั่นคงของชาติ 2552 [ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อ 22 ธันวาคม 2552. เข้าถึงได้จาก

http://www.the-thainews.com/analyze/demestic/dom080152_5.htm